

به همت انجمن علمی دانشجویی گروه علوم قرآن جلسه دوم سلسله مباحث تحلیل و نقد مبانی تاریخمندی قرآن کریم با عنوان: "تحلیل و نقد مبانی وحی شناختی تاریخمندی قرآن" در تاریخ پنجشنبه ۹۹/۸/۲۹ ساعت ۱۵ الی ۱۷ به صورت مجازی برگزار گردید.

دکتر محمد عرب صالحی عضو هیات علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در بیان مساله فرمودند: رابطه وحی با واقعیت‌های عینی زمان نزول و تأثیرپذیری یا عدم تأثیرپذیری وحی از آنها، از جمله موضوعات مهمی است که در سده اخیر مجادلات و شبهات زیادی را سبب شده است. پذیرش تأثر قرآن از واقعیت‌ها زمانه بدون شک یکی از مبانی نظریه تاریخمندی قرآن است؛ نظریه‌ای که بشری شدن و قابل نقد و رد بودن قرآن یا برخی از آموزه‌های آن را به‌دنبال داشته و تنها منبع غیرمحرّف آسمانی را از جهات دیگری زیر سؤال می‌برد. مطابق این مبنا وحی حیث دیالکتیک با واقعیت‌های عینی زمان نزول دارد و به تبع آنها تشریح و نازل شده است؛ به نحوی که اگر آن واقعیت‌ها دگرگون بود وحی هم متفاوت می‌شد. اگر وحی در جامعه دیگری نازل می‌شد یا در فرهنگ دیگری نازل می‌شد واقعیت‌های عینی آن جامعه متفاوت بود و طبعاً قرآن هم متفاوت می‌شد

ایشان در نقد مبانی وحی شناختی تاکید کردند: نقدها متوجه حیث دیالکتیک داشتن ماهیت وحی و قرآن است نه این که احیاناً حوادث تاریخی در مواردی تأثیر فی الجمله داشته باشد.

ایشان برخی از موارد نقض این نظریه را اینگونه مطرح کردند:

۱- بخش اعظم آیات قرآن فاقد سبب نزول است.

۲- حوادث زیادی در زمان نزول قرآن اتفاق افتاد که در پی آن آیه ای هم نازل نشد.

۳- ظرف نزول با سبب نزول متفاوت است. کمتر آیه ای از قرآن است که ارتباطی با واقعیت‌های عینی و فرهنگ

زمانه نداشته باشد، شخص می‌تواند ادعا کند اگر اصولاً حضرت آدم به زمین هبوط نمی‌کرد قرآنی هم برای

هدایت انسان نازل نمیشد، اگر پیامبران پیشین نبودند، خبری از داستانهای آنان در قرآن نبود. اگر شخص

پیامبر(ص) و جبرئیل نبودند، اصلاً قرآنی به وجود نمی‌آمد. اینها درست است اما هرگز موجب تاریخیت قرآن

نمی‌شود. قرآن در این فضا و ظرف نازل شده است. پس فرق است بین سبب نزول و ظرف نزول. اما در کلمات

قائلان به تاریخمندی اینها از هم تفکیک نشده است.

اشکال دیگر اینکه سبب نزول در کیفیت نزول و تاریخ آن دخیل است نه در محتوای نازل شده. پس سبب نزول

فقط زمینه ای برای نزول فراهم می‌آورد

۳. فرض تأثر قرآن از واقعیت‌های عینی با وجود پیشین قرآن در لوح محفوظ و همچنین با نزول دفعی قرآن در

شب قدر در تضاد است. زیرا وقتی قرآن قبل از حوادث موجود شده باشد فرض تأثیرپذیری آن از حوادث بعدی

باطل است

۴- خلط بین انگیزه و انگیزه مهمترین نقدی است که بر این نظریه وارد است. انگیزه یعنی چیزی که سبب

شده ایات قرآن نازل شود. منظور از انگیزه در اینجا یعنی آیات قرآن که در نتیجه اقتضائات زمانه نازل شده

است. مدعیان نظریه تاریخمندی معتقدند چون انگیزه تاریخی است پس انگیزه هم لزوما باید تاریخی باشد. حتی اگر ما تاریخی بودن انگیزه نزول قران را بپذیریم (که صحیح نیست) هیچ تلازمی بین تاریخمندی انگیزه و انگیزه نیست. آیا مثلا جنگ جهانی دوم که حادثه ای تاریخی است و زمینه ساز تصویب اعلامیه حقوق بشر شده است، اعلامیه و مفاد آن هم لزوما تاریخی است؟

دکتر عرب صالحی در نهایت گفت: قران مشرف بر حوادث است نه متأثر از آن و متفرع بر آن